

## 73. Tiistaina 12 päivänä syyskuuta 1989

kello 14.25

### Päiväjärjestys

#### Ilmoituksia

#### Esitellään:

- 1) Hallituksen esitys n:o 106 valtion vuoden 1990 tulo- ja menoarvioksi ... 2132
- 2) Hallituksen esitys n:o 105 laiksi pääkaupunkiseudun rakennusverosta annetun lain muuttamisesta ..... 2136
- 3) Hallituksen esitys n:o 86 laiksi muutoksenhausta tuomioistuimen virkaa haettaessa ..... 2140
- 4) Hallituksen esitys n:o 87 laiksi tieliikenteen ajo- ja lepoajoista ..... ”
- 5) Hallituksen esitys n:o 88 laiksi tieliikennelain 87 a §:n muuttamisesta . ”
- 6) Ed. Jurvan ym. lakialoite n:o 59 laiksi rikoslain 3 luvun 1 §:n muuttamisesta ..... ”
- 7) Ed. Uiton ym. lakialoite n:o 60 asumistakuun erityislaiksi ..... ”
- 8) Ed. Tykkyläisen ym. lakialoite n:o 61 laiksi työttömyysturvalain 18 ja 19 §:n muuttamisesta ..... ”
- 9) Ed. Gustafssonin ym. lakialoite n:o 62 laiksi vuosilomalain muuttamisesta ..... ”
- 10) Asetus 26 päivältä toukokuuta 1989 kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 8) ..... ”

Siv.

- 11) Asetus 2 päivältä kesäkuuta 1989 posti- ja telelaitoksen eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 9) ..... 2140
- 12) Asetus 16 päivältä kesäkuuta 1989 maanmittaushallinnon eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 10) ..... ”
- 13) Asetus 2 päivältä kesäkuuta 1989 vankeinhoitolaitoksen eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 11) ..... ”
- 14) Asetus 9 päivältä kesäkuuta 1989 tapaturmaviraston eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 12) ..... ”
- 15) Asetus 9 päivältä kesäkuuta 1989 kehitysmaista peräisin olevien tavaroiden tulli- ja tuontimaksuettuuksista annetun asetuksen muuttamisesta (A n:o 13) ..... ”
- 16) Asetus 9 päivältä kesäkuuta 1989 eräistä virkajärjestelystä (A n:o 14) ..... ”
- 17) Asetus 16 päivältä kesäkuuta 1989 rajavartiolaitoksen eräiden virkojen lakkauttamisesta ja perustamisesta (A n:o 15) ..... ”
- 18) Asetus 30 päivältä kesäkuuta 1989 kouluhallituksen eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 16) ..... ”
- 19) Asetus 14 päivältä heinäkuuta 1989 eräistä opetusministeriön hallinnonalan virkajärjestelyistä (A n:o 17) 2141

Siv.

20) Asetus 18 päivästä elokuuta 1989  
 kouluhallinnon eräiden virkojen perus-  
 tamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o  
 18) ..... 2141

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä ole-  
 viksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelli-  
 seen täysistuntoon.

## Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

### 1) Hallituksen esitys n:o 106 valtion vuoden 1990 tulo- ja menoarvioksi

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa,  
 että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokun-  
 taan.

### Keskustelu:

Valtiovarainministeri Liikanen: Herra  
 puhemies! Työ on ihmisen perusoikeus. Ih-  
 minen toteuttaa itseään työn kautta. Juuri  
 sen vuoksi työllisyyden turvaaminen on yhti-  
 teiskuntapolitiikan ja myös talouspolitiikan  
 keskeinen päämäärä.

Tämän tavoitteen toteuttamisessa on nyt  
 onnistuttu aikaisempaa paremmin. Työttö-  
 myys on laskenut pitkästä ajasta alle 100 000:  
 n ja on asettumassa tänä ja ensi vuonna  
 tuonne 3,5 prosentin tasolle. Tämä merkitsee  
 sitä, että työttömyysaste Suomessa on selvä-  
 sti muita kilpailijamaita alempi. Samalla  
 olemme törmäämässä uuteen ongelmaan —  
 työvoimapulaan, joka on muodostumassa  
 uhkaavaksi pullonkaulaksi talouden ja tuo-  
 tannon kehitykselle.

Työllisyystilanteen paranemisen taustalla  
 on hyvin monia tekijöitä. Tärkein niistä on  
 ollut suotuisa kansainvälinen kehitys. Vienti  
 on vetänyt hyvin niin määrän kuin hintojen-  
 kin osalta. Vientiteollisuus käy korkeimmalla  
 tasollaan sitten 1970-luvun alkupuolen. Sen

Siv. menestys on merkinnyt työtä ja toimeentuloa  
 lukuisille suomalaisille. Samalla myös on  
 voitu kuroa umpeen elintasokuilu Suomen ja  
 muiden Pohjoismaiden välillä.

Suhdannekehitystä on myös vauhdittanut  
 rahoitusmarkkinoiden murros. Rahoitus-  
 markkinoiden vapautuminen yhtäältä ja kan-  
 salaisten ja yritysten vahva luottamus tule-  
 vaisuuteen toisaalta ovat nostaneet investoin-  
 teja selvästi. Hankkeita on joudutettu velkaa  
 ottamalla. Tämä on vahvistanut suhdanne-  
 kehitystä ja vauhdittanut talouden kasvua,  
 mutta myös luonut ongelmia, joihin ei etu-  
 käteen aina varauduttu.

Työllisyyden paranemiseen on vaikuttanut  
 myös työllisyyslain toimeenpano. Se on en-  
 nen kaikkea parantanut nuorten ja pitkäai-  
 kaistyöttömien asemaa. Olemme siten saa-  
 vuttaneet tavoitteitamme merkittävästi yh-  
 dellä kaikkein tärkeimmällä alueella — työt-  
 tömyyden voittamisessa. Meillä on mahdol-  
 lisuus pitää työllisyys edelleenkin korkealla  
 tasolla, mutta epäonnistunut talouspolitiikka  
 turmelee hyvinkin nopeasti työllisyyden pe-  
 rustan.

Mitkä ovat sitten tänä päivänä meidän  
 taloutemme suurimmat haasteet? Ne ovat  
 epäilemättä vaihtotaseen vaje ja inflaatio. Ne  
 ovat sikäläkin vakavia ongelmia, että niiden  
 hoitamisesta riippuu, missä määrin meillä on  
 kansallista liikkumatilaa, kun teemme talous-  
 poliittisia ratkaisuja. Juuri tämä näkökohta  
 korostuu, kun integraatio nyt etenee koko  
 voimallaan.

Kun tavarankäytön ja rahan kauppa ovat vapau-  
 tuneet, kun pääomaliikkeet eivät enää tunne  
 kansallisia rajoja, määräytyy meidän talous-  
 politiikkamme liikkumattomuus sen mukaan,  
 kuinka hyvin tai huonosti hoidamme ulkois-  
 en tasapainon ja hinta- ja kustannuskehityk-  
 sen.

Jos me tässä epäonnistumme, luottamusta  
 talouteen voidaan nopeasti horjuttaa ja mei-  
 dät saattaa alttiiksi kansainvälisten pääoma-  
 liikkeiden ja rahavirtojen heilahteluille. Jos  
 me taas näissä tavoitteissa onnistumme, jää  
 meille paljon suuremmat mahdollisuudet  
 päättää itse täällä siitä, mihin suuntaan  
 yhteiskuntaa kehitetään kansalaisten par-  
 haaksi.

Suomen kansantalous perustuu toisaalta  
 markkinoihin, toisaalta yhteiseen sektoriin.  
 Yhtäältä tavaratuotantoa ja osaa palveluista  
 ohjaavat markkinat. Näin sen vuoksi, että

kilpailu ja toimivat markkinat parhaalla tavalla voivat toteuttaa tehokkaan tuotannon ja vastata kansalaisten toiveisiin ja tarpeisiin. Mutta toisaalta tarvitsemme vahvan ja joustavan, toimivan julkisen sektorin, joka takaa ihmisen tasa-arvon lähtökohdat, perusoikeudet, sekä turvaa yhteiset palvelut. Tämän lisäksi valtiovallan tulee aina säilyttää itsellään mahdollisuus puuttua markkinoiden toimintaan silloin, kun se on epätydyttävää tai vahingollista.

Suomessa vallitsee luonnollisesti hyvinkin suuria poliittisia ja ideologisia erimielisyyksiä siitä, kuinka suuri pitäisi olla markkinoiden osuus tai kuinka suuri pitäisi olla julkisen sektorin osuus. Mutta tänä päivänä kuitenkin kukaan ei esitä täydellistä luopumista markkinoista, saatikka ihmisten heittämistä yksin markkinavoimien varaan. Kokemukset molemmista äärivaihtoehdoista ovat olleet epäonnistuneita, ehkä jopa turmiollisiakin.

Talouden ulkoinen tasapaino ja kustannusten hallitseminen onkin perusedellytys, että voimme täällä kotona käydä yhteiskunnallisen keskustelun ja kamppailunkin ja päättää sen jälkeen tulevaisuuden suunnasta. täällä Suomessa eikä kansainvälisissä pääomakeskuksissa.

Mitä sitten vaihtotaseen vaje on? Miten se liikuttaa meitä? Vaihtotaseen vaje on yhtä kuin kotimaisen säästämisen ja investointien erotus. Mikäli kotimainen säästäminen ei riitä rahoittamaan yritysten ja julkisen vallan investointeja ja asuntotuotantoa, joudutaan erotus rahoittamaan ulkomaisella lainanotolla.

Ulkomaisen lainan otto voi olla perusteltua silloin, kun meillä on kannattavia investointikohteita, jotka tuottavat tuloa. Mutta ulkomaisen velan hallitseminen kasvu altistaa meidät kansainvälisten rahamarkkinoiden heilahteluille ja vaihteluille. Siksi velan kasvu on saatava hallintaan. Vaihtotaseen vajeen kasvun pysäyttäminen edellyttää sekä säästämisasteen nostamista että investointien hillintää.

Hallitus pyrkii edistämään säästämistä useilla eri toimenpiteillä. Kansalaisten säästämistä edistetään. Verottomien tilien kohtelu säilyy nykyisellään. Mutta sen lisäksi verollisten tilien korkojen verokohtelua yksinkertaistetaan siten, että niistä peritään korkeintaan 25 prosentin vero vuoden 1991 alusta lähtien. Samalla osinkojen verotus

yksinkertaistuu jo ensi vuonna aikaisemmin tehtyjen päätösten perusteella. Se tulee helpottamaan kansalaisten osakesäästämistä.

Samaan aikaan toisaalta kulutusluottojen verovähennysoikeutta rajoitetaan. Tarkoituksena onkin, että kulutuksesta johtuva velkaantuminen tehdään kannattamattomaksi ja säästäminen edulliseksi. Myös yritysten säästämistä edistetään. Tämän vuoksi yritysten eläkemaksut nousevat. Se parantaa tulevien eläkkeitten turvaa, ja se lisää kansantalouden säästämistä. Toisaalta ulkomaisen lainanoton kohtelua muutetaan siten, että se myös saatetaan leimaveroa vastaavan verotuksen piiriin. Näin ulkomaisen lainan suhteellinen etu kotimaiseen nähden verotuksessa poistuu.

Kun yksityisen säästämisen taso joka tapauksessa on pudonnut, on julkista säästämistä pakko lisätä. Näin on tapahtunut jo tänä vuonna ja niin tapahtuu edelleen ensi vuonna. Tänä vuonna valtiontalouden tuloylijäämä nousee 9 miljardiin markkaan, ja ensi vuonna budjettiesitys merkitsee sen nostamista 13 miljardiin markkaan.

Julkista säästämistä tarvitaan, jotta voimme hallita vaihtotaseongelmiamme. Mutta julkinen säästäminen korkeasuhdanteessa lisää myös mahdollisuuksiamme yhteisten palvelujen kehittämiseen ja verotuksen alentamiseen tulevana vuosina.

Tässä yhteydessä perustetaan myös valtion eläkerahasto. Väestön vanheneminen lisää huomattavasti eläkekustannuksia tulevana vuosikymmeninä. Niihin on pakko varautua nyt niin yksityisellä kuin julkisellakin sektorilla. Siksi valtion eläkerahaston perustaminen on tärkeä periaatteellinen ratkaisu. Tarkoituksena on myös, että hallitus ja Suomen Pankki yhdessä neuvottelevat menettelytavan, jolla eläkerahastosiirrot vedetään pois rahoitusmarkkinoilta ja tällä tavoin kiristetään likviditeettiä.

Kuntien puolella menot ovat valitettavasti kasvaneet pitkään liian nopeasti. Tämä on vienyt terää finanssipolitiikalta. Olisikin tavattoman tärkeää, että kunnat nyt ensi vuoden budjettia laatiessaan pyrkisivät hillittämään menojen kasvua ja keräisivät voimia tulevaan laskusuhdanteeseen. Hallitus suunnittelee osaltaan tälle alueelle jatkotoimia.

Yksin säästämisasteen nostaminen ei kuitenkaan vaihtotaseongelmaa ratkaise. Meidän on sen lisäksi hillittävä ja lykättävä

investointeja. Teollisuuden, joka kilpailee viennissä ja tuo valuuttatuloa, on voitava investoida tulevaisuuteen. Samalla tavoin sellainen teollisuus, joka tarjoaa vaihtoehdon tuonnille, tarvitsee kehittymisen mahdollisuudet. Molemmilla näillä alueilla on investoinnit turvattava. Se on kauppataseen myönteisen kehittymisen ehto.

Yhtä lailla asuntotuotannon tarpeet ovat korkeasta rakentamisesta huolimatta maasamme edelleen suuria. Hallitus haluaa turvata asuntorakentamisen jatkumisen. Mutta teollisuus- ja asuntoinvestointien ylläpitäminen ei tällä tasolla ole mahdollista, ellei muualla nyt selvästi hillitä rakennustoimintaa. On välttämätöntä rajoittaa suljetun sektorin rakentamista niin yksityisellä kuin julkisellakin puolella. Kun markkinat eivät ole säädelleet itseään, on valtiovallan säädeltävä niitä päätöksillä. Tämän vuoksi hallitus esittää, että koko maata koskevaksi säädetään rakennusvero, joka saatetaan voimaan mahdollisimman pikaisesti. Rakennusvero koskisi lähes 10:tä prosenttia rakennustuotannosta. Sen tarkoituksena ei ole tuottaa verotuloa valtiolle, vaan lykätä investointeja laskusuhdanteeseen.

Kaikki nämä budjetin toimenpiteet ovat niin mitoitettuja, että vaihtotaseen vajeen kasvu suhteessa bruttokansantuotteeseen pysähtyy ensi vuonna tämän vuoden tasolle eli jää 3,5 prosenttiin ja alkaa laskea vuodesta 1991 lähtien. Tästä tavoitteesta on ehdottomasti pidettävä kiinni.

Vaihtotaseen vajeen rinnalla inflaation uhka on taloutemme ongelmista tärkein. Voimakas taloudellinen kehitys ja rahamarkkinoitten vapautuminen ovat vahvistaneet ostovoimaa. Kysyntä on kasvanut kotimaista tuotantoa enemmän. Se on sekä nostanut hintatasoa että purkautunut tuonnin kasvuna. Juuri kysynnän kasvun rajoittaminen onkin sen takia tarpeellista myös talouden tasapainon aikaansaamiseksi. Suhdanteita hillitsevä kireä finanssipolitiikka palvelee myös inflaation hillitsemistä. Silti on syytä todeta, että vaikeuksista huolimatta hintojen nousuvauhti tämän vuoden sisällä jäänee viime vuotta alhaisemmaksi.

Inflaation hillintään tarvitaan myös tehokasta kuluttajapolitiikkaa. Tämän vuoksi hallitus uudistaa kuluttajahallinnon ja vahvistaa kuluttajatutkimusta. Tarkoituksena on, että hallituksen harjoittama tehokas ku-

luttajapolitiikka yhtäällä ja kansalaisten itsensä aktiivinen kuluttajatoiminta toisaalla pakottavat tuottajat ja myyjät kilpailuun.

Kaikista näistä toimista huolimatta inflaation torjunnassa avainasemaan jää tulopolitiikka. Järkevä tulopolitiikka ei yksin riitä, mutta se on onnistumisen edellytys. Korkeasuhdanteessa valitettavasti työnantajien itsehillintä helposti pettää ja työntekijäjärjestöt sokaistuvat nimellislukujen vangeiksi. Palkkojen ja hintojen kilpajuoksu on uhkapeliä, jossa on harvoja voittajia, aina ei ketään. Parhaaseen tulokseen päästäisiinkin, mikäli työmarkkinoilla keskitytään sellaisiin ratkaisuihin, joilla turvataan palkan ostovoima ja työllisyyskehitys.

Tämän vuoden alusta uudistettiin tuloverotus. Hallitus ei nyt esitä merkittäviä rakennemuutoksia tuloverotukseen. Kun lisäksi ennakonpidätysjärjestelmän perusteet ensi vuonna ovat samat kuin tänä vuonna, voivat kansalaiset hyvin verrata verotuksen muutoksia omalla kohdallaan. Hallitus jättääkin tämän vertailun kansalaisten itse tehtäväksi. Mitään erityistä tiedotus- tai propaganda-kampanjaa ei ole asiasta tarkoitus järjestää. (Ed. Seppänen: Hallituksella on huonoja kokemuksia!)

Hallitus esittää kuitenkin korjattavaksi eräitä verotuksen epäkohtia, joista eduskunnassa vallitsi viime syksynä laaja yksimielisyys. Näitä epäkohtiahan olivat keskituloisten asema, yksinhuoltajat ja monilapsiset perheet.

Keskituloisten palkansaajien asemaa parannetaan sekä kaksinkertaistamalla tulonhankkimisvähennys että korostamalla marginaaliverojen kevennyksiä tällä tuloalueella. Yksinhuoltajavähennyistä korotetaan 10 000:sta 12 000 markkaan ja monilapsisten perheiden lapsilisiä nostetaan.

Tulonhankkimisvähennyksen ja yksinhuoltajavähennyksen korottamisen johdosta palkansaajien ja yksinhuoltajien tuloverotus lievenee ensi vuonna muita enemmän, mutta tämänkin vertailun jokainen voi tehdä omalla kohdallaan, kun uudet vertailukelpoiset verokortit tulevat käyttöön. Uskon, että suurin osa viime talvena vallinneesta hämmingistä ja epätietoisuudesta tulee nyt väistymään.

Eduskunta on useissa yhteyksissä esittänyt, että työvaltaista yritystoimintaa rasittavaa sosiaaliturvamaksua tulisi alentaa. Hallitus esittää tässä yhteydessä, että työnanta-

jan sosiaaliturvamaksua alennetaan nykytasostaan puoli prosenttiyksikköä ja rahoitus hoidetaan osaltaan korottamalla liikevaihtoveroa puoli prosenttiyksikköä. Tällä ratkaisulla pyritään siirtämään nyt vain kotimaista tuotantoa ja kotimaisia tuotteita rasittavaa verorasitusta yhtä lailla tuontitavaroita koskevaksi.

Usein meillä kotimaassa poliittista keskustelua hallitsevat onnettomat kyllä mutta - asenteet. Kyllä periaatteita julistetaan, mutta käytännössä ollaan pelokkaita. Kyllä suuria sanoja riittää, mutta käytännön tekoja pelätään. Se jos mikä lisää epäluottamusta politiikkaan ja päättäjiin.

Kyllähän kireä budjetti on välttämätön, sanotaan, mutta meidän määrärahojamme pitää korottaa. Kyllä solidaarinen palkkapolitiikka on hyvä muille, mutta meille se ei sovi, kun pitää saada muita enemmän. Kyllä ympäristöä pitää suojella, mutta eihän se meille saa mitään maksaa. Kyllähän ympäristöverojakin periaatteessa tarvitaan, mutta käytännössä niitä on hyvin vaikea toteuttaa. Tämän tyyppinen asenne on vaivannut nyt kesän ja syksyn aikana käyty ympäristöverokeskustelua.

Tässä budjetissa ympäristökysymykset ovat väkevästi esillä. Keskustelua on niiden ympärillä käyty pitkin kesää, ja hyvä niin. On vihdoinkin ymmärrettävä, että ympäristön turvaaminen edellyttää aitoja valintoja ja myös luopumista jostakin. Kyllä mutta - vastaukset eivät riitä. Periaatteessa ei voi olla puolesta, jos on käytännössä vastaan.

Ympäristöverokokonaisuus sisältää sekä verohelpotuksia että veronkorotuksia. Veronalennukset suunnataan ympäristöinvestointeihin ja katalysaattoriautoihin. Yrityksiä kannustetaan verohelpotuksin vähentämään ympäristöhaittoja ja autoilijoita kehoitetaan suosimaan ympäristöystävällisiä katalysaattoriautoja.

Toisaalta ympäristöveroilla pyritään muuttamaan kulutusta. Siellä, missä vaihtoehtoja on, kulutusta pyritään hintasuhteen muutoksilla suuntaamaan uudelleen. Siellä, missä vaihtoehtoja ei ole, kulutusta halutaan supistaa. Hallitus on tehnyt ympäristöverosyytykset yksivuotisiksi ja halunnut tällä ilmaista valmiutensa kehittää ympäristöverojen rakennetta jatkuvasti ympäristömme vaatimusten mukaisesti. Hallitus toivoo, että nyt käynnistyvä keskustelu vahvistaa päättäjien

me rohkeutta ja vastuuta tulevaisuuden ympäristöstä. Hallitus on valmis avoimeen keskusteluun opposition kanssa.

Asuntopoliitiikka on budjetin kiistaton painopiste. Suomessa asuntotuotannon taso on korkea ja myös asumisen taso on merkittävästi noussut. Mutta silti keskiarvot peittävät alleen suuria ongelmia, ja näihin ongelmiin törmäävät ennen kaikkea vuokra-asuntojen hakijat ja/tai ensiasunnon hankkijat.

Hallitus esittää valtion lainoittaman vuokra-asuntotuotannon nostamista 14 000:een ja samalla tuotannon lainoittamista yhtenäislainoin perustettavasta asuntorahastosta. Tämä yksinkertaistaa ja selkeyttää vuokra-asuntojen rahoitusjärjestelmää. Samalla vapaarahoitteisen vuokra-asuntotuotannon turvaamiseksi vuokrasäännöstelyä valikoidusti ja harkitusti lievennetään. Asumistukijärjestelmää kehitetään tarvittaessa syntyvien ongelmien voittamiseksi.

Nuoren ensiasunnon hankkijan asema on ollut kaikkien poliittisten puolueiden mielestä polttavimpia ongelmia. Hallitus esittää nyt ensiasunnon hankkijan aseman parantamiseksi verosta tehtävää vähennystä, joka olisi kaikille yhtä suuri. Tämä vähennys merkitsee selvää parannusta sellaisten nuorten asemaan, jotka haluavat yhdessä hankkia ensimmäisen oman asunnon. Nyt on tässäkin suhteessa ratkaisun aika. Sortuminen keskusteluun siitä, että kyllähän periaatteessa, mutta kun käytännössä on niin vaikea määritellä, vie pohjattomaan suohon.

Budjetissa on myös muita selviä painopistealueita. Tieteen ja tutkimuksen tarpeista ei tingitä. Menestys suomalaisen tiedon, taidon ja osaamisen alueilla on kansakunnan elinehto. Siksi korkeakoulujen, Teknologian kehittämiskeskuksen ja myös Suomen Akatemian määrärahoja nostetaan merkittävästi. Suomi pitää myös kiinni tavoitteestaan, jonka mukaan kehitysyhteistyön menojen kansantuo-teisuus on 0,7 prosenttia. Samalla kasvava huomio kehitysyhteistyössä suunnataan kehitysyhteistyön laatuun.

Lapsiperheitä tuetaan. Lapsilisiä korotetaan 15 prosenttia, mikä merkitsee yli puolen miljardin markan tasokorotusta. Samalla päivähoitovirkkojen perustamista aikaistetaan päivähoito-ongelmien voittamiseksi.

Varttuneen väestön elinolojen parantamiseksi ylimääräistä rintamalisää korotetaan. Lisäksi hallitus on päättänyt, että vuonna

1991 uudistetaan lainsäädäntöä siten, että puolisoiden asema turvataan nykyistä paremmin eläkkeelle siirryttäessä.

Liikenteen puolella painopiste on nyt Valtionrautateiden kehittämisessä. Valtionrautateiden kehittämiseen on myös vahvat ympäristöpoliittiset perusteensa.

Kulttuuripuolella panostetaan kotimaiseen ohjelmatuotantoon, erityisesti elokuvaan. Lisäksi hallitus on päättänyt, että vuonna 1991 teattereiden valtionapu yhtenäistetään, ja toisessa yhteydessä tehnyt tänään periaateratkaisun, jonka mukaan modernin taiteen museo rakennetaan yhteistyössä Helsingin kaupungin kanssa tälle alueelle.

Herr talman! Den ekonomiska utvecklingen är i många avseenden gynnsam: relativt snabb tillväxt, god lönsamhet, hög investeringsnivå, låg arbetslöshet. Samtidigt är det viktigt att betona att den ekonomiska balansen är allvarligt hotad av för snabb inflation och tilltagande underskott i utrikeshandeln.

Alla är i princip ense om att finanspolitiken i detta läge skall vara stram. Men i praktiken vill man samtidigt ändå ha skattelättnader och satsningar inom den offentliga sektorn. För de flesta är talet om stram finanspolitik bara en läpparnas bekännelse som man i praktiken motarbetar. Ja, menpolitiken är ofta rådande också här.

Kan man då säga att nästa års budget är stram? Så är utan tvekan fallet. För det första är ökningen av statens utgifter reellt sett mycket liten, ca 1,5 procent, klart mindre än under tidigare år. För det andra hålls skattegraden i stort sett oförändrad, d.v.s. inkomstskattesänkningen finansieras genom ökade indirekta skatter och avkastningen av företagsbeskattningen. Detta medför att statens inkomstöverskott nästa år väntas uppgå till drygt 13 miljarder mark. Detta överskott är historiskt och internationellt sett stort.

Den stabiliseringspolitiska målsättningen är att stärka bytesbalansen genom att å ena sidan höja sparandet och å andra sidan dämpa investeringsutvecklingen i den slutna sektorn.

Budgetöverskottet — statens eget sparande — är en viktig del av denna strävan. Dessutom kommer investeringarna exklusive industri- och bostadsinvesteringar att begränsas genom investeringsskatteförordningen. Också höjningen av arbetsgivarnas arbetspen-

sionsavgifter syftar till ökat sparande, i detta fall inom pensionsfonderna.

Den grundläggande tanken i vår ekonomisk-politiska strategi är lika enkel och klar som den har varit ända sedan Josefs dagar: man skall samla i lager under de goda åren för att trygga tillgången under de dåliga åren.

Herra puhemies! Kuinka sitten luonnehtia budjettia taloudellisen tilanteen vaatimusten kannalta? Onko budjetti tiukka, niin kuin sen pitäisi olla korkeasuhdanteessa? (Ed. Laine: Toisille on!) Kyllä se on, koska valtion tulojen ja menojen erotus johtaa poikkeuksellisen korkeaan tuloylijäämän. Juuri tuloylijäämä on se kriteeri, jonka mukaan kansainvälisesti finanssipolitiikkaa mitataan. Tulot ovat lähes kymmenesosan verran menoja korkeammat. Tämä on rohkea ratkaisu, koska se merkitsee sitä, että on jouduttu hillitsemään sekä menojen kasvupaineita että verojen alentamisvaatimuksia. Mutta lopputulos on kansantalouden kehityksen kannalta välttämätön ja oikea.

Budjetti on talouden kasvua hillitsevä. Tämä on välttämätöntä, jotta ylikuumeneminen pysäytetään ja kerätään voimavaroja tulevaan laskusuhdanteeseen. Se on ylijäämäinen ja lisää säästämistä, jotta tulevana vuosina voisimme kehittää yhteisiä palveluja ja kansantalouden tasapainon parannuttua lieventää myös verotusta. Sen kireä linja turvaa mahdollisuudet hyvinvointivaltion kehittämiseen ja estää meillä monien länsimaiden tapaisen hyvinvointivaltioiden kriisin.

Se jatkaa yhteiskunnan uudistamista, mutta painopisteitä suunnaten eikä vain tasaisesti määrärahoja kaikkialle lisäten. Budjetti antaa mahdollisuudet saada ulkoinen tasapaino hallintaan ja sitä kautta turvaa oikeutemme päättää itse omasta talous- ja yhteiskuntapolitiikasta.

Puhemies: Asian käsittely keskeytetään.

## 2) Hallituksen esitys n:o 105 laiksi pääkaupunkiseudun rakennusverosta annetun lain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.



**Keskustelu:**

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Esi-  
tellessään budjettia valtiovarainministeri Li-  
kanen totesi jotenkin siihen tapaan, että  
hallitus on valmis asialliseen keskusteluun  
oppositoryhmien kanssa. Toivon, että näin  
käytännössä on pitkin koko syyskautta, ja  
olisin toivonut, että näin asianlaita olisi  
myös nyt käsittelyyn tulleen asian kohdalla.

Hallitushan esittää tässä päiväjärjestyksen  
kohdassa, että pääkaupunkiseudun raken-  
nusveroa muutettaisiin, mikä merkitsisi itse  
asiassa aika merkittäviä ja, voisiko sanoa,  
eräin osin aika radikaalejakin muutoksia  
siihen menettelyyn, joka aikaisemmin on  
ollut vallitseva lakisääteinen käytäntö.

Hallitus aikoo ajaa siis tämän päivän  
aikana läpi tämän asian osalta sekä lain  
lähetekeskustelun, lain ensimmäisen valio-  
kuntakäsittelyn, jaostokäsittelyn, siellä asian-  
tuntijakuulemiset, ensimmäisen käsittelyn,  
suuren valiokunnan ja vielä toisen käsittelyn  
tässä salissa. Meidän mielestämme näin no-  
pea aikataulu sinänsä tärkeän asian tiimoilta  
ei ole millään tavalla perusteltu. Se ei anna  
eduskunnalle sitä mahdollisuutta, mikä edus-  
kunnalla täytyy olla perusteelliseen, seikka-  
peräiseen käsittelyyn näinkin tärkeässä asias-  
sa, mistä tässä on pohjimmiltaan kysymys.

Me ihmettelemme, miksi hallitus väen vä-  
kisin haluaa tässä aikataulussa viedä tämän  
tärkeän asian läpi. Me olemme ilmoittaneet  
hallituksen edustajille tänä päivänä, että ai-  
nakin keskustan eduskuntaryhmällä on val-  
mius siihen, että tämä asia valmistuu edus-  
kunnasta siinä aikataulussa, minkä hallitus  
on toivonut, sillä tavalla, että perjantaina  
tällä viikolla eduskunta voisi toisessa käsit-  
telystä hyväksyä lain sisällön ja ensi viikolla  
tiistaina eduskunta voisi kolmannessa käsit-  
telystä hyväksyä lain lopullisesti. Mutta me  
olemme edellyttäneet ja tulemme edellyttä-  
mään, että asian tarkka valiokunta- ja jaos-  
tokäsittely voidaan suorittaa ja läpiviedä  
edes kutakuinkin normaalilla tavalla, edes  
välttämättömimmät asiantuntijakuulemiset  
kuullen ja sen pohjalta rauhassa ja asiallisesti  
mietintö tehden ja tänne eduskuntaan miet-  
tintö sitten tuoden. Vielä kertaalleen vakuu-  
tan, että ainakaan alkuperäisen aikataulun  
lopullisen hyväksymispäivän yhdelläkään  
päivällä myöhempään siirtymiseen ryhmäl-  
lämme ei ole minkäänlaisia mielihaluja, kun-

han vain tämä alkukäsittely, normaali valio-  
kuntakäsittely, saadaan hoitaa riittävän pe-  
rusteellisesti ja seikkaperäisesti.

Herra puhemies! Kun tällaisen ajatuksen  
esitän, niin sen perusteluiksi vielä joku sana  
hieman tarkemmin, jotka perustelut löytyvät  
lain sisällöstä, siitä mihin hallitus esityksel-  
lään tähtää. Kysymyshän on siitä, että ra-  
kentaminen kieltämättä on ylikuumentunut  
ennen kaikkea täällä pääkaupunkiseudulla,  
mutta myönnän, että myös eräillä muilla  
seuduilla Suomea aivan selvästi on näin  
asianlaita. Näin oli asianlaita itse asiassa jo  
viime keväänä. Viime keväänä oli näköpiir-  
issä, että suhdanteitten kuumeneminen tai  
ylikysyntä, jos näin voi sanoa, tulee jatku-  
maan myös kuluneen kesän ja vielä edessä  
olevan syksyinkin aikana.

Tästä huolimatta viime keväänä hallitus  
esitti rakennusveron purkamista pääkaupun-  
kiseudulta. Se ajoi äänestyksen jälkeen esi-  
tyksen läpi, jolla pääkaupunkiseudun raken-  
nusveroa lähdeittiin purkamaan asteittain en-  
siksi heinäkuun alusta lähtien toinen puoli, ja  
sen jälkeen oli tarkoitus purkaa toinen puoli  
tämän vuoden viimeisenä päivänä tai ensi  
vuoden alusta lukien. Tuossa vaiheessa koko  
oppositio, ainakin muistini mukaan keskusta  
ja SKDL, oli sitä mieltä, että purkua ei olisi  
pitänyt tehdä, lakien voimassaoloa olisi pi-  
tänyt edelleen jatkaa ja ottaa, niin kuin  
asiantuntijat jaostossa tuolloin meille kertoiv-  
at, veron piiriin myös teollisuusrakentami-  
nen. Hallitus ei ollut tähän valmis, vaan  
purki koko rakennusveron.

Nyt on käynyt kuitenkin täsmälleen niin  
kuin tuolloin kerroimme keväällä. Ylikuume-  
neminen on tosiasia, ja hallitus on sen pakon  
edessä, että jotain tässä asiassa pitää tehdä.  
Hallitus ei tee nyt suinkaan niin kuin kevääl-  
lä edellytimme. Se ei ota ylikuumentunutta  
tilannetta pois sillä, että pääkaupunkiseudul-  
la rakennusveron piiriin otettaisiin teollisuus-  
rakentaminen. Ei näin, vaan se tekee niin,  
että hallinto- ja palvelurakentamiselle laitet-  
taisiin vero ei vain pääkaupunkiseudulla,  
vaan koko maassa, Lestijärvellä, Konginkan-  
kaalla ja missä muualla tahansa samalla  
tavalla kuin pääkaupunkiseudulla.

Ainakin alustavasti ja ilman seikkaperäistä  
ja perusteellista asiantuntijoiden kuulemista  
on vaikea ymmärtää, että tällaisessa toimin-  
talinjauksessa olisi kovin kestävä ja perustel-  
tu logiikka. Voi olla, että siinä on, kenties, en-

vielä sitä usko, mutta juuri tästä syystä asiantuntijoitten seikkaperäinen ja perusteellinen kuuleminen ainakin minun kohdallani on aivan välttämätöntä. Siinä mielessä on täysin kohtuutonta se vauhti, mihin hallitus nyt yrittää koko eduskuntaa tässä asiassa ajaa.

Ainakin tässä vaiheessa tuntuisi järkevämältä se, että todellakin pääkaupunkiseudulle palautettaisiin mahdollisimman nopeasti rakennusvero ja sen piiriä suorastaan laajennettaisiin siitä, mitä hallitus esittää siten, että siihen tulisi teollisuusrakentaminen myös mukaan. Sen sijaan rakennusveron suuntaaminen koko maahan mielestäni ei ainakaan näillä tiedoilla, mitä tällä hetkellä on olemassa, ole perusteltua ja paikallaan. Saattaa olla paikallaan ja perusteltua veron suuntaaminen eräisiin maakuntakeskuksiin, joissa kiistatta ja kieltämättä tilanne on aika tavalla samanlainen kuin tällä hetkellä pääkaupunkiseudulla.

Herra puhemies! Näillä perusteluilla vielä kertaalleen nyt vakavasti vetoan ryhmäni puolesta hallitusryhmiin siinä, että tämän asian käsittely vietäisiin, en sano normaalissa aikataulussa, vaan kutakuinkin normaalia arvokasta parlamentaarista menettelyä käyttäen läpi eduskunnassa ja varattaisiin kohtuullinen, edes parin päivän, asiantuntijoitten kuulemisaika lain valiokunta- ja jaostokäsittelyyn. Me lupaamme, että emme hetkeäkään pitkiä hallituksen alkuperäisen aikataulun venymistä siitä, mitä hallitus on asiassa ajatellut. Vielä kertaalleen sanoen olemme valmiita siihen, että perjantaina toinen käsittely voidaan viedä läpi, ja kolmas käsittely voitaisiin näin ollen sitten viedä läpi ensi viikolla tiistaina.

Herra puhemies! En esitä tätä asiaa tässä yhteydessä pöydälle. Minusta ei ole mitään järkeä esittää sitä pöydälle. Sen sijaan vetoan hallitusryhmiin, että ne tekisivät toivomallamme tavalla.

Valtiovarainministeri Liikanen: Herra puhemies! Tällaisen investointiveron voimaan saattaminen on tavattoman herkkä asia, koska keskustelu siitä sinänsä ja uhka sen voimaantulosta voimakkaasti kiihdyttää investointitoimintaa. Mikäli tämän asian käsittely kestää, se tuhoaa itse koko lain. Meillähän on eduskunnassa kokemuksia pelonraivauksen rajoittamislaista, jota käsitel-

tiin eduskunnassa niin kauan, että peltoja raivattiin enemmän, mitä olisi raivattu ilman sitä rajoituslakia. Tällainen uhka on torjuttava, ja sen takia tämä investointiverolaki on käsiteltävä pikaisesti, jotta se pysäyttäisi sen investointitoiminnan, jonka pysäyttäminen on välttämätöntä, jotta maassa voitaisiin rakentaa asuntoja ja työpaikkoja.

Hallituksen piirissä oli ajatus alun perin se, että tänä iltana asia vietäisiin myös toisen käsittelyn läpi. Sen jälkeen kun oppositioryhmien ja kansanedustajien taholta toivottiin pitempää aikataulua, on yhteisymmärrys syntynyt eduskuntaryhmien kanssa siitä, että tänään vietäisiin läpi toisen käsittelyn yleiskeskustelu, mutta toisen käsittelyn yksityiskohtainen osa olisi vasta tämän viikon perjantaina, jotta kansanedustajat voisivat tehdä muutosesityksensä rauhassa viikon aikana. Tästä aikataulusta kuitenkin on hyvin vaikea nyt enää tinkiä, koska muuten uhkana on se, että toinen käsittely venyy ensi viikon puolelle, ja silloin on jo lähellä se vaara, että lain tarkoitus ei toteutuisi. Toivon, että tämä asia käsiteltäisiin nyt tässä aikataulussa, mutta että perjantaihin saakka on aikaa tehdä yksityiskohtaisia muutosehdotuksia. Asian lakitekstihän oli käsitellyssä käytännöllisesti katsoen samassa muodossaan keväällä.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Oli periaatteessa tietysti ihan mukava kuulla, että ministeri Liikanen joiltakin kohdin liikahti aiemmasta kannastaan. Mutta täytyy todeta, että tuohan ei muuta mihinkään sitä tilannetta, että ministeri Liikasen määrittelemän aikataulun mukaan nyt joka tapauksessa jaosto- ja valiokuntakäsittely joudutaan viemään tänä iltana lävitse, eli tosiasiaa ryhmien kannat muotoutetaan asiasta vielä tämän illan aikana. Se on minusta ja meidän ryhmämme mielestä kyllä ehdottomasti liikaa vaadittu.

Herra puhemies! Minä toivoisin voivani muistuttaa ministeri Liikasele, että vielä kolme kuukautta sitten hallitus kertoi tässä salissa, että tällaista rakennusveroa ei tarvita edes pääkaupunkiseudulla, ja nyt hallitus esittää, että sellainen tarvitaan ei vain pääkaupunkiseudulla vaan kaikkialla muuallakin Suomessa. Kyllä minusta on aivan välttämätöntä, että voidaan perusteellisesti tutkia, pitääkö hallituksen väite noilta osin paikkansa. Minusta ei ole syytä suunnata



sitä kaikkialle Suomeen, ja todella teollisuus-rakentaminen täällä on syytä ottaa siihen mukaan.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Viheillä ei tunnetusti ole edustajaa valtiovarainvaliokunnassa, joten verbaalinen vaikuttaminen näkyy vain täällä isossa salissa.

Arvoisa puhemies! Toteaisin, että kerran-kin hallitus on aivan oikealla tiellä ja on myös aivan oikein perustellut sen, että tässä lakihankkeessa ei tule antaa spekulatioille minkäänlaista mahdollisuutta pelata itse asian vahingoksi, kun perustelut itse asiaan ovat erittäin hyvät ja selvät.

Myös maakuntakeskuksissa tilanne on henkilökohtaisen näkemykseni ja havaintoni mukaan täsmälleen sama kuin täällä pääkaupunkiseudullakin, joten tässä suhteessa tämä laki on syytä ulottaa käytännössä koko maahan, kun ne rakennusfirmatkin ovat maakuntakeskuksissa, harvoin siellä haja-asutusalueilla.

Mutta mitä itse lainsäädäntötyöhön tulee, kun näin menetellään, ainakin henkilökohtaisesti kuvittelisin, että se asettaa hallituksen omalle lainvalmistelutyölle aivan erityisesti velvoitetta huolellisuuteen siten, että asia on lakiteknisesti ja asiallisesti erittäin hyvin valmisteltu, jotta möhlimisiä ei tässä suhteessa tapahtuisi. Tämän takia täytyy vain luottaa siihen, että hallituksen piirissä tämä puoli asiasta on hoidettu kunnolla, ja asiaahan on tavallaan käsitelty eduskunnassa aivan äskettäin, jolloin olisi pitänyt havaita, onko tässä todella merkittäviä rakenteellisia heikkouksia. Vihreät ovat nopean aikataulun kannalla.

Ed. Vähäkangas: Herra puhemies! Lyhyellä tutustumisella voisi todeta, että hallituksen esitys pääasiallisesti varmasti on perusteltu, mutta se arveluttaa kehitysalueitten edustajia, että rakennusvero esitetään nyt kohdistettavaksi koko maahan. Perusteluissa mainitaan inflaatioherkkyyden lievennyksen lisäksi, että työvoimaniukkuus on myös kautta maan samanlainen. Tämähän ei varmaankaan pidä paikkaansa kehitysalueilla, varsinkaan koko Pohjois-Suomen ja ehkä Pohjois-Karjalan lääninkään alueella. Siellä on varmasti työvoimaa, jopa ylitarjontaaakin siitä, enkä usko, että siellä olevat rakennuskohteet olisivat inflaatioherkkyttä merkittävässä määrin lisäämässä.

Sen takia tämän asian käsittelyä huomattavasti helpottaisi, jos saataisiin kuulla valtiovarainministerin näkemys siitä, tuleeko vero ulottaa todella koko maahan vai olisiko aluepoliittisesti perusteltua, että sen ulkopuolelle jätettäisiin kehitysalueet. Se voisi auttaa sinne rakentamista muutoinkin, jota on eri asioitten yhteydessä melko yksimielisesti toivottu.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Olen ministeri Liikasen kanssa samaa mieltä siitä, että tämä on herkkä asia ja olen hyväksymässä myös hänen ehdottamansa aikataulun loppupään, sen että asia on valmis ensi viikon tiistaina eduskunnan osalta, mutta toivon, että voitaisiin eduskunnassa vapaasti harkita se, millä tavalla tämä aika käytetään. Nimittäin me voimme saada tämän valmiiksi ensi tiistaina siitä huolimatta, että ei pakoteta jaostoa ja valiokuntaa tänään antamaan mietintöä asiasta, jonka olemme saaneet käsiteltäväksi tänään. Tästä syystä minun mielestäni olisi meneteltävä siten, että ensimmäinen ja toinen käsittely suoritetaan ensi perjantaina, jolloin jaostolle ja valiokunnalle jää riittävästi aikaa perusteelliseen käsittelyyn.

Kun katsoo hallituksen esitystä, näkee, että tämä kyllä kaipa perusteellisen käsittelyn kahdestakin syystä. Ensinnäkin hallitus on muuttanut kantansa täysin päinvastaiseksi vajaan puolen vuoden kuluessa. Toiseksi hallituksen esityksessä ei ole lainkaan esimerkiksi yksityiskohtaisia perusteluja, joista kävisi ilmi, missä muodossa hallitus aikoo tämän täsmälleen panna täytäntöön. Täällä on jo aikaisemmin keskustelussa tuotu ilmi eräitä periaatekysymyksiä, jotka tässä yhteydessä myös on syytä pohtia. Tästä syystä, herra puhemies, todella toivon, että tämä asia käsiteltäisiin eduskunnan arvovalle kuuluvalla tavalla niin, että se on valmis silloin, kun ministeri Liikanen toivoo, mutta eduskunta itse harkitsee, mikä on se järjestys, jossa asiassa edetään.

Työministeri Puhakka: Herra puhemies! Ed. Vähäkankaalle toteaisin vain, että se tieto, mikä työhallinnolla on tällä hetkellä käytössä, kertoo sen, että ammattitaitoisesta rakennustyövoimasta on puutetta läpi maan, aivan Lapissa, pohjoisessa ja itäisessä Suomessa. Eli tilanne on tässä suhteessa selvästi ylikuumentunut. Kun siihen lisätään se, ettei

myöskään rakennustarviketeollisuus pysty toimittamaan tuotteita, on tällöin tarvetta pyrkiä hillitsemään ylikuumenemista juuri niillä alueilla, jotka eivät kohdennu tuotannolliseen toimintaan tai sellaiseen julkiseen palvelutuotantoon, joka katsotaan välttämättömäksi.

Valtiovarainministeri Liikanen: Herra puhemies! Yhtyen siihen, mitä ministeri Puhakka sanoi, haluan todeta, että tämä laki olisi tarkoitettu koskemaan nyt koko maata. Mikäli taloudellisessa tilanteessa tapahtuu muutoksia, silloin voidaan lakiin tehdä muutoksia.

Mitä tulee viime kevään talouden ennusteisiin, vielä silloin rakennuslupatiedot olivat selvästi alhaisempia kuin nyt. Rakennusluvut ovat jälleen lähteneet nousuun ja rakentaminen on ylikuumenunut lisää.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Itse asian osalta on vielä syytä todeta, että meillä ainakin on ryhmänä valmius siihen, että ylikuumenemisen leikkaamiseen kaiken kaikinensa lähdetään. Tätä mieltä olimme viime keväänäkin. Haluamme tarkkaan pohtia ja selvittää sen, onko se tapa, miten ylikuumenemus leikataan pois, oikea, ja tähän perehtymiseen kyllä vaaditaan aikaa vähän enemmän kuin muutama minuutti tai jokin tunti tämän iltapäivän aikana.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

### Poistoja päiväjärjestyksestä

Puhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 3) — 9) asia.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

sivistysvaliokuntaan

10) Asetus 26 päivältä toukokuuta 1989 kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 8)

liikennevaliokuntaan

11) Asetus 2 päivältä kesäkuuta 1989 posti- ja telelaitoksen eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 9)

laki -ja talousvaliokuntaan

12) Asetus 16 päivältä kesäkuuta 1989 maanmittaushallinnon eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 10)

toiseen lakivaliokuntaan

13) Asetus 2 päivältä kesäkuuta 1989 vankeinhoitolaitoksen eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 11)

sosiaalivaliokuntaan

14) Asetus 9 päivältä kesäkuuta 1989 tapaturmaviraston eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 12)

ulkoasiainvaliokuntaan

15) Asetus 9 päivältä kesäkuuta 1989 kehityksmaista peräisin olevien tavaroiden tulli- ja tuontimaksueteuksista annetun asetuksen muuttamisesta (A n:o 13)

sosiaalivaliokuntaan

16) Asetus 9 päivältä kesäkuuta 1989 eräistä virkajärjestelystä (A n:o 14)

puolustusasiainvaliokuntaan

17) Asetus 16 päivältä kesäkuuta 1989 rajavartiolaitoksen eräiden virkojen lakkauttamisesta ja perustamisesta (A n:o 15)

sivistysvaliokuntaan

18) Asetus 30 päivältä kesäkuuta 1989 kouluhallituksen eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 16)

**19) Asetus 14 päivältä heinäkuuta 1989 eräistä opetusministeriön hallinnonalan virkajärjestelyistä (A n:o 17)**

Puhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 17.

---

**20) Asetus 18 päivältä elokuuta 1989 kouluhallinnon eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 18)**

---

Täysistunto lopetetaan kello 15.14.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

---

